

EURÓPSKA ÚNIA A SVETOVÁ OBCHODNÁ ORGANIZÁCIA

Svetová obchodná organizácia (WTO) sa usiluje zabezpečiť medzinárodný obchodný systém založený na pravidlách. Napriek bezvýhodiskovej situácii v obchodných rokovaniach sa skúmajú spôsoby modernizácie pravidiel WTO a riešenia globálnych výziev. Podľa Lisabonskej zmluvy je Parlament zákonodarcom spoločne s Radou a má významnú kontrolnú úlohu v oblasti medzinárodnej obchodnej politiky.

V prvých desaťročiach 20. storočia viedli otázky obchodu krajiny k tomu, aby nadväzovali čoraz zložitejšie vzájomné styky, čo si vyžiadalo vznik platformy na uľahčenie a reguláciu obchodných vzťahov. Výsledná Všeobecná dohoda o clách a obchode (GATT) z roku 1947 zaviedla nielen fórum na diskusiu za okrúhlym stolom, ktorým sa vytvoril multilaterálny prístup k obchodu, ale zároveň stanovila aj systém medzinárodne uznávaných pravidiel obchodu. Základnou myšlienkou bolo vytvoriť rovnaké podmienky pre všetkých členov prostredníctvom „podstatného zníženia colných sadzieb a ostatných prekážok v obchode a odstránenia diskriminačného zaobchádzania v medzinárodných obchodných vzťahoch“^[1].

V dôsledku vývoja medzinárodného obchodu, ktorý sa rozšíril nad rámec výmeny hmotného tovaru a zahrnul služby a myšlienky, sa GATT transformovala na inštitúciu s názvom Svetová obchodná organizácia (WTO). Vznikla v roku 1995 po uruguajskom kole rokovaní a zlúčila v sebe predchádzajúce dohody o obchode – samotnú GATT, Dohodu o poľnohospodárstve a Dohodu o textilných a odevných výrobkoch, ako aj ďalšie všeobecné dohody. Najvýznamnejšími novými dohodami boli Všeobecná dohoda o obchode so službami (GATS) a Dohoda o obchodných aspektoch práv duševného vlastníctva (TRIPS). Vo februári 2017 nadobudla platnosť Dohoda o uľahčení obchodu, ktorá je prvou dosiahnutou viacstrannou dohodou od založenia WTO. Okrem toho sa skúmajú nápady, ako zabezpečiť nový vývoj v rámci WTO, ktorým by sa modernizoval systém, napríklad v oblasti elektronického obchodu, uľahčovania investícií a priemyselných dotácií, tak, aby sa stal účinnejším a prispôsobivejším rýchlo sa meniacemu svetu obchodu.

Zo štatistík vyplýva, že medzi voľným a spravodlivým obchodom a hospodárskym rastom existuje jednoznačná spojitosť. Vznik WTO bol významným krokom smerom k úplnejšiemu, a teda dynamickejšiemu systému medzinárodného obchodu. WTO snaží sa podporovať voľný obchod, a to tým, že zabezpečuje, aby krajiny zachovali dynamiku v odstraňovaní prekážok obchodu v obchodných rokovaniach. V súčasnosti tvoria dve tretiny jej členov rozvojové krajiny, čo poskytuje krajinám s transformujúcim

[1]Všeobecná dohoda o clách a obchode (1947), preambula.

sa hospodárstvom a najmenej rozvinutým krajinám aj možnosť využívať obchod na posilnenie svojho rozvojového úsilia.

MECHANIZMUS UROVNÁVANIA OBCHODNÝCH SPOROV

Jedným z hlavných úspechov WTO je konsolidácia jej orgánu na urovnávanie sporov, ktorý má právomoc rozhodovať o obchodných sporoch a presadzovať plnenie svojich rozhodnutí. Mechanizmus urovnávania obchodných sporov funguje na báze vopred stanovených pravidiel, ktoré členom WTO umožňujú podávať žaloby proti údajným porušeniam pravidiel WTO a domáhať sa nápravy, a to bez ohľadu na ich politický vplyv či ekonomickú váhu. Tento mechanizmus viedol k zníženiu počtu jednostranných ochranných opatrení, ku ktorým sa krajiny predtým uchýľovali a ktoré často viedli k odvete dotknutých krajín, čo niekedy vyústilo do riadnych obchodných vojen.

Systém urovnávania sporov WTO doteraz zaručoval, aby silnejší členovia nemali prevahu nad slabšími členmi, a stanovoval jasné pravidlá odvetných opatrení. V súčasnosti je však odvolací orgán v podstate nefunkčný, pretože jeho členom sa skončilo funkčné obdobie a voľné miesta sa neobsadili. V záujme vyriešenia tejto situácie začala EÚ spolu s 22 členmi WTO iniciatívu na vytvorenie alternatívneho mechanizmu nazvaného viacstranná dočasná dohoda o odvolacom konaní, ktorý pozostáva z 10 rozhodcov, ktorí budú prejednávať odvolania týkajúce sa správ poroty WTO v rámci tohto mechanizmu.

Európska únia bola od vzniku WTO jedným z najväčších používateľov systému urovnávania sporov WTO. Únia bola doteraz zapojená v 187 prípadoch riešenia sporov, pričom v 102 vystupovala ako navrhovateľ a v 85 ako odporca^[2]. V ďalších 200 prípadoch požiadala o štatút tretej strany, ktorý členom WTO umožňuje monitorovať spory týkajúce sa iných strán. Európska únia, zastupovaná Európskou komisiou, sa často usiluje o zlepšenie kvality dohôd WTO a ich objasnenie tým, že požaduje rozhodnutia jej jednotlivých panelov a odvolacieho orgánu.

Európsky parlament pozorne sleduje vývoj sporov, ktoré sa týkajú EÚ. Výbor Parlamentu pre medzinárodný obchod predkladá stanoviská k obchodným sporom prostredníctvom správ, verejných vypočutí a otázok na ústne zodpovedanie položených Komisii a Rade. Bolo to tak napríklad aj v prípade sporu medzi EÚ a USA týkajúceho sa spoločností Airbus a Boeing.

DAUHASKÉ KOLO ROKOVANÍ A OBDOBIE PO ŇOM

Od roku 2001 sa členovia WTO zúčastňujú na širokom kole multilaterálnych obchodných rokovaní známom ako dauhaské kolo alebo rozvojový program z Dauhy (DDA), ktorého hlavným cieľom je postaviť rozvoj do stredobodu systému svetového obchodu. V dauhaskom kole rokovaní je cieľom priznať rozvojovým krajinám čoraz významnejšiu úlohu, zvýšiť ich schopnosť ťažiť z medzinárodného obchodu a pomôcť im v boji s chudobou.

[2]Údaje z 30. septembra 2020:
https://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/dispu_by_country_e.htm.

DDA bol od začiatku založený na zásade „jediného záväzku“^[3] a je stále otvorený. Rovnako ako v prípade predchádzajúcich kôl je cieľom ďalšia liberalizácia obchodu.

DDA sa zakladá na troch pilieroch:

1. prístupe na trh pre poľnohospodárske produkty (vrátane ciel a dotácií), priemyselný tovar (označuje sa tiež ako prístup na trh s nepoľnohospodárskymi výrobkami alebo „NAMA“) a služby;
2. predpisoch, napr. v oblasti zjednodušenia obchodu a antidumpingu; a
3. rozvoji.

Rozhovory však uviazli na významných otázkach, najmä v súvislosti s prístupom na trh. Najvýznamnejšie rozdiely sú v postojoch významných rozvíjajúcich sa krajín a postojoch priemyselných krajín alebo blokov, čo sa týka spôsobu, akým by sa mal systém medzinárodného obchodu pretvoriť.

EÚ podporovala začatie širokého a ambiciózneho kola. Považovala to za najlepšiu cestu, ako zaručiť hospodársky rast a prínosy v oblasti rozvoja pre všetkých účastníkov a umožniť nevyhnutné kompromisy. Úspešné ukončenie rokovaní sa však nezdá na dosah, a to ani napriek značnému úsiliu mnohých účastníkov, predovšetkým EÚ.

V záujme prekonania patovej situácie v rámci dauhaského kola rokovaní a udržania protekcionizmu na uzde sa členovia WTO zamerali na dosiahnutie výsledkov v menej sporných oblastiach, čo by mohlo v značnej miere zabezpečiť splnenie rozvojových cieľov. V decembri 2013 bol dohodnutý prvý mnohostranný právny nástroj od vytvorenia WTO pred 22 rokmi – dohoda o uľahčení obchodu. O dva roky neskôr, v decembri 2015, sa dosiahol ďalší hmatateľný pokrok v podobe dohody o pravidlách obmedzujúcich podporu vývozu poľnohospodárskych produktov narúšajúcu obchod, teda v oblasti, ktorá má osobitný význam pre najmenej rozvinuté krajiny.

Tento pozitívny vývoj, i keď má menší dosah ako pôvodný program pre rokovania v Dauhe, najmä nadobudnutie platnosti Dohody o uľahčení obchodu vo februári 2017, potvrdzuje odhodlanie podporovať multilaterálny obchodný systém. Otvára cestu k úprave WTO s cieľom riešiť nové globálne obchodné problémy a pomôcť posilniť pravidlá multilaterálneho obchodu. Európsky parlament rokovania WTO pozorne sleduje. Prijal rôzne správy hodnotiace stav diskusií.

Parlamentná konferencia o WTO, ktorú spoločne organizujú Európsky parlament a Medziparlamentná únia, pravidelne poskytuje príležitosť na konštruktívnu účasť (viac informácií o tejto konferencii je uvedených ďalej). Parlament niekoľkokrát vyzval na obnovenie rokovaní, pričom zdôraznil význam dauhaského kola pre svetový obchod a hospodársky rozvoj.

Parlament bol úzko zapojený aj do rokovaní o obmedzenejších dohodách. V decembri 2015 vyslal delegáciu do Nairobi v decembri 2017 a do Buenos Aires v decembri 2017, ktorá sa zúčastnila na ministerských schôdzach WTO. Parlament aj naďalej sleduje

[3]Zásada „jediného záväzku“ v podstate znamená, že „nič nie je dohodnuté, pokiaľ nie je dohodnuté všetko“.

vývoj v rámci WTO, najmä s ohľadom na nasledujúce zasadnutie ministrov WTO, ktoré sa má konať v júni 2021.

EÚ A WTO

EÚ hrá od druhej svetovej vojny ústrednú úlohu v rozvíjaní systému medzinárodného obchodu. V súčasnosti EÚ skúma možnosti modernizácie WTO^[4].

Rovnako ako GATT (a neskôr WTO) bola aj samotná EÚ pôvodne koncipovaná s cieľom odstrániť colné bariéry a podporovať obchod medzi jej členskými štátmi. Jednotný trh EÚ bol čiastočne inšpirovaný zásadami a postupmi GATT. Únia bola vždy medzi hlavnými podporovateľmi účinného medzinárodného obchodu založeného na právnych normách. Takýto systém pomáha zabezpečiť, aby jej podniky mali spravodlivý prístup na zahraničné trhy, čím podporuje hospodársky rast tak v domácom meradle, ako aj v tretích krajinách, a to najmä v tých menej rozvinutých.

Spoločná obchodná politika EÚ je jednou z oblastí, v ktorých má Únia ako taká plnú a výlučnú právomoc. Inými slovami, EÚ vystupuje vo WTO ako jeden subjekt a je zastúpená Komisiou, nie členskými štátmi. Komisia rokuje o obchodných dohodách a pred orgánom WTO na urovnávanie sporov háji záujmy EÚ v mene všetkých 28 členských štátov. Komisia pravidelne konzultuje s Radou a Európskym parlamentom o obsahu a stratégii mnohostranných rozhovorov a podáva im správy. Podľa Lisabonskej zmluvy sú Rada a Európsky parlament spoluzákonodarcovia s rovnakou váhou pri riešení medzinárodných obchodných záležitostí.

EÚ sa prostredníctvom WTO snaží aj o podporu mnohostranného rámca pre obchodné rokovania, ktorý má doplniť dvojstranné rokovania. Patová situácia v súčasnom kole rokovaní a skutočnosť, že ostatní obchodní partneri sa uchýlili k bilaterálnym dohodám, prinútili EÚ, aby čiastočne prehodnotila svoju dlhodobú stratégiu a vrátila sa k regionálnym a dvojstranným rokovaniam.

Súčasná slepá ulička, do ktorej sa WTO dostala, je ďalším dôkazom toho, že systém medzinárodného obchodu sa za posledných 20 rokov výrazne zmenil. Systém sa vyvíja, pričom ústrednú úlohu zohrávajú noví aktéri, najmä krajiny v procese transformácie a rozvojové krajiny. Liberalizácia systému medzinárodného obchodu prospieva niektorým rozvojovým krajinám, ktoré zažívajú doteraz nevídané obdobie silného hospodárskeho rastu. Európska únia si je dobre vedomá tejto novej dynamiky. Poukázala na nutnosť prekonať prístup k vyjednávaniu v posledných rokoch a vyskúšať inovatívne prístupy s cieľom riešiť rastúci význam regulačných otázok v porovnaní s tarifami.

PARLAMENTNÁ KONFERENCIA O WTO

Parlamentnú konferenciu o WTO spoločne organizujú Európsky parlament a Medziparlamentná únia (IPU) a jej cieľom je medzinárodná podpora demokracie tým, že sa do mnohostrannej obchodnej spolupráce vnáša parlamentný rozmer.

[4]Tlačová správa s názvom [Európska komisia predstavuje komplexný prístup k modernizácii Svetovej obchodnej organizácie](#).

Prvé oficiálne stretnutie poslancov parlamentov vo WTO sa uskutočnilo v decembri 1999 na ministerskej konferencii WTO v Seattli. V roku 2001 sa Európsky parlament a IPU dohodli, že spoja svoje snahy a zastrešia parlamentné zasadnutie počas konferencie WTO v Dauhe. Toto zasadnutie položilo základy budúcej Parlamentnej konferencie o WTO.

Táto konferencia je fórom, na ktorom si poslanci parlamentov z celého sveta vymieňajú názory, informácie a skúsenosti týkajúce sa otázok medzinárodného obchodu. Účastníci sledujú činnosti WTO, podporujú účinnosť a spravodlivosť WTO, zasadujú sa o transparentnosť v postupoch WTO, usilujú sa o zlepšenie dialógu medzi vládami, parlamentmi a občianskou spoločnosťou, ovplyvňujú smerovanie diskusií v rámci WTO a budujú kapacity národných parlamentov v otázkach medzinárodného obchodu.

Parlamentná konferencia o WTO sa schádza počas ministerských konferencií WTO. Posledné zasadnutie sa konalo 6. a 7. decembra 2018 v Ženeve.

Wolfgang Iglar
10/2020

